

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingen Dienst

Postbus 20701
2500 ES Den-Haag
Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:

Zie Verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/93/095/2214	29 juni 1993

Onderwerp:

Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 43/93)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

v.a.
[Redacted signature]
kolonel-KLu

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
Den-Haag

Doorkiesnummer
070 - 3 18 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

[REDACTED]

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/93/095/2214 d.d.
29 juni 1993

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. AMAD

Intern:

HMID
HSV
HAI
HMA
HPEA
MA-D
Archief

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

43/93

(Afgesloten 291600 JUN 1993)

Bosnië-Herzegovina

Naar verluidt zal vandaag op het vliegveld van Sarajevo een poging worden gedaan het voltallige Bosnische presidium in vergadering bijeen te brengen. Deze besprekingen zouden een vervolg vormen op onderhandelingen in Genève, waarbij de presidenten van Servië en Kroatië de oprichting van een langs etnische lijnen gevormd confederatief staatsverband voorstelden. Ook de voorzitter en vice-voorzitter van het presidium, Izetbegovic en Ganic, zouden bereid zijn naar Sarajevo te reizen, hoewel zij tot op heden alle besprekingen over het Servisch-Kroatische voorstel hebben geboycot omdat zij een opdeling van Bosnië-Herzegovina principieel verwerpen. Het is vooralsnog onzeker of alle betrokkenen vandaag Sarajevo zullen kunnen bereiken. Bovendien zijn er geen aanwijzingen dat Ganic en Izetbegovic hun verzet tegen het Servisch-Kroatische voorstel zullen opgeven.

Formeel vertegenwoordigt het Bosnische presidium de drie dominante etnische groeperingen in de republiek. De Kroatische leden zijn echter benoemd door de HVO, de belangrijkste Kroatische politieke en militaire organisatie in Bosnië-Herzegovina, en behartigen waarschijnlijk primair de Kroatische belangen. De oorspronkelijk gekozen Servische leden van het presidium hebben vorig jaar hun plaats opgegeven en zijn onder druk van met name Izetbegovic vervangen door andere Bosnische Serviërs. Dezen worden door de overige Serviërs als verraders beschouwd en steunen over het algemeen de politieke koers van de Moslims.

Binnen de Moslim-gelederen bestaat verdeeldheid over de te volgen politiek nu het Vance/Owenplan feitelijk van de baan is. Een stroming onder leiding van presidiumlid Abdic (de burgemeester van de westelijke, geïsoleerde Moslim-enclave rond Bihac) staat voortzetting van de huidige, relatief gematigde koers voor; in dit kader heeft hij als enig Moslim-presidiumlid de besprekingen in Genève bijgewoond. Tegen de door Abdic voorgestelde koers bestaat verzet van een meer islamitisch-fundamentalistisch georiënteerde stroming onder Ganic.

Overigens houdt Abdic's opstelling niet noodzakelijkerwijs in dat hij bereid is in te stemmen met een (feitelijke) opdeling van Bosnië-Herzegovina, zoals de regeringen van Servië en Kroatië lijken te beogen. Een dergelijke verdeling staat haaks op de oorlogsdoelen van de Moslims, die erop gericht zijn Bosnië-Herzegovina te behouden als eenheidsstaat van drie bevolkingsgroepen. Hoewel het denkbaar is dat Abdic afstand heeft genomen van deze oorlogsdoelen en met name hoopt Kroatische concessies te verwerven met betrekking tot "zijn" Moslim-enclave, heeft hij onderstreept dat hij slechts in Genève aanwezig was teneinde de dialoog met het buitenland, met name het Westen, niet af te breken.

De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft gesteld dat de Moslims op het punt staan hun laatste kans op een zelfstandige staat te verspelen. Hij onderstreepte dat de Moslims, als zij het Servisch-Kroatische voorstel niet tenminste in beginsel aanvaardden, verantwoordelijk zullen zijn voor het voortduren van de oorlog en het risico lopen een Servisch-Kroatische militaire coalitie het hoofd te

[REDACTED]

moeten bieden. In dat geval zou volgens Karadzic een tweedeling van Bosnië-Herzegovina tot de mogelijkheden gaan behoren.

Karadzic stelde dat aan de Moslims 30% van het grondgebied van Bosnië-Herzegovina kan worden overgedragen, maar dat dit gebied wel 50% van de "rijkdommen" (b.v. industriële centra) van de republiek omvat. Met deze uitlating wil Karadzic vermoedelijk ten opzichte van zowel de buitenlandse publieke opinie als de Moslims zelf stelling nemen tegen de opvatting dat in het plan van Serviërs en Kroaten voor de Moslims slechts een klein en economisch niet levensvatbaar deel van Bosnië-Herzegovina zou overblijven. Om diezelfde reden had de Kroatische regering reeds gezinspeeld op het vrije gebruik voor de Moslims van de Kroatische havenstad Ploce. Vermoedelijk hopen de Serviërs en Kroaten dat de internationale gemeenschap onder invloed van deze toezeggingen druk zal gaan uitoefenen op de Moslims om de Servisch-Kroatische "oplossing" te aanvaarden.

Onenigheid lijkt ook te bestaan over de drie Moslim-enclaves in het oosten van Bosnië-Herzegovina die door de VN tot "beveiligd gebied" zijn uitgeroepen (Srebrenica, Gorazde, Zepa). Karadzic heeft onlangs onderstreept aanspraak op deze steden te maken. Dit past in eerdere uitspraken dat de Serviërs niet bereid zijn een Moslim-gebied aan de grens met Servië te tolereren. Karadzic zou echter bereid zijn in ruil voor de genoemde steden de hoofdstad Sarajevo vrijwel volledig aan de Moslims af te staan. Het is onwaarschijnlijk dat dezen met een dergelijke ruil zullen instemmen. In dit opzicht lijken zij te worden gesteund door de internationale onderhandelaars Owen en Stoltenberg, die hebben gesteld dat de drie oostelijke steden deel moeten uitmaken van een aaneengesloten gebied, dat bovendien toegang zou moeten hebben tot de rivier Drina.

De voorzitter van de fractie van Izetbegovic's partij in het Bosnische parlement, Kadic, heeft de Moslims in de door de overige bevolkingsgroepen gedomineerde delen van Bosnië-Herzegovina opgeroepen verzetsgroepen te organiseren om, met steun van de Bosnische strijdkrachten, het gezag in de "tijdelijk bezette" gebieden te bestrijden. Met deze uitspraak onderstreept Kadic dat hij niet gelooft dat het Bosnische gezag op korte termijn kan worden hersteld over het gehele grondgebied van de republiek. Bovendien illustreert zijn voorstel dat hij de kans op verzoening tussen de Moslims enerzijds en de andere twee bevolkingsgroepen anderzijds uiterst klein acht.

Overigens zijn er aanwijzingen dat er weliswaar sprake is van een beginselovereenkomst tussen Serviërs en Kroaten, maar dat er (nog) onenigheid bestaat over de eventuele grenslijnen tussen de door hen gedomineerde gebieden in Bosnië-Herzegovina. In concreto zouden de Serviërs gebied opeisen dat nu nog door de Kroaten wordt gedomineerd. De Bosnisch-Kroatische leider Boban heeft echter onderstreept dat zijn eenheden in de Bosnische burgeroorlog geen gebied hebben veroverd en derhalve ook niet voornemens zijn dit af te staan.

De afgelopen weken was herhaaldelijk sprake van militaire samenwerking tussen Serviërs en Kroaten. Zo hebben de Serviërs in centraal-Bosnië doortocht verleend aan Kroatische eenheden, die in gevecht waren met Bosnische (Moslim-)strijdkrachten. Ook hebben Serviërs in de omgeving van Maglaj artilleriesteun verleend aan Kroatische aanvallen op Moslim-stellingen. Anderzijds is weer melding gemaakt van toenemende spanningen tussen Serviërs en Kroaten rond Trebinje in het zuiden van de republiek. Deze stad wordt door Serviërs beheerst, maar door Kroaten opgeëist, met name omdat van daaruit de Kroatische havenplaats Dubrovnik onder vuur kan worden genomen. Indien het daadwerkelijk zou komen tot een opdeling van Bosnië-Herzegovina, zou naast de Posavina-corridor in het noorden de situatie rond Trebinje een belangrijke complicerende factor kunnen blijken.

[REDACTED]

De vorige week aangekondigde ruil tussen Serviërs en Kroaten van "krijgsgevangenen, gewonden en burgers" in delen van Bosnië-Herzegovina is niet doorgegaan. Volgens de Kroaten weigerden hun onderhandelingspartners uiteindelijk een aantal krijgsgevangenen Kroaten vrij te laten en stelden zij te elfder ure aanvullende, voor de Kroaten onaanvaardbare eisen. Wrijvingen tussen beide bevolkingsgroepen moeten, ondanks het huidige samenwerkingsverband, ook in de toekomst niet worden uitgesloten, omdat de belangen van Belgrado en Zagreb, met name ten aanzien van de toekomstige status van de "Servische" gebieden in Kroatië, op langere termijn uiteenlopen. De samenwerking in Bosnië-Herzegovina lijkt dan ook voornamelijk tactisch van aard.

In het noorden van Bosnië-Herzegovina zijn Moslim-eenheden waargenomen die in het bezit waren van een gasmasker. Ook aan kinderen in de regio zouden dergelijke maskers zijn verstrekt. Deze ontwikkeling houdt mogelijk verband met eerdere dreigementen van Moslim-commandanten in en rond Tuzla, dat zij bij een verdere verslechtering van de militaire situatie hun toevlucht zouden nemen tot inzet van chemische wapens, met name chloorgas. Er zijn nog steeds geen aanwijzingen dat de Moslims (of hun tegenstanders) beschikken over meer dan de meest rudimentaire chemische strijdmiddelen. Er is dan ook geen reden om aan te nemen dat door inzet van dergelijke strijdmiddelen de militaire situatie in belangrijke mate kan worden beïnvloed. In het verleden hebben Moslim-autoriteiten herhaaldelijk met "chemische of ecologische" oorlog gedreigd. Het verstrekken van gasmaskers kan tot doel hebben dit dreigement te onderstrepen. Tot op heden zijn echter deze dreigementen niet uitgevoerd, naar wordt aangenomen met name omdat het internationale aanzien van de Bosnische autoriteiten daardoor ernstig geschaad zou worden en de kans op Servische vergeldingsmaatregelen bestaat. Anderzijds ontwikkelt de politieke situatie zich zodanig in het nadeel van de Moslims dat wanhoopsdaden, met inbegrip van inzet van bijvoorbeeld chloorgas, niet langer uit te sluiten zijn.

Kroatië

De Secretaris-Generaal van de VN, Ghali, heeft gedreigd met de terugtrekking van UNPROFOR uit Kroatië. Hij stelde dat de veiligheidssituatie in het land dermate gespannen is dat de risico's voor het VN-personeel nu reeds onaanvaardbaar zijn en nog verder kunnen oplopen. Hij toonde zich bereid het mandaat van UNPROFOR, dat op 30 juni afloopt, met drie maanden te verlengen, maar op voorwaarde dat in die periode aanzienlijke vooruitgang wordt geboekt bij de onderhandelingen tussen etnische Serviërs en Kroaten. Hij erkende overigens dat een eventueel vertrek van UNPROFOR uit Kroatië kan leiden tot opleving van de strijd in die republiek en bovendien negatieve gevolgen kan hebben voor de positie van UNPROFOR in Bosnië-Herzegovina. Hij gaf evenwel aan dat bij zijn afwegingen de veiligheid van het VN-personeel in Kroatië een hoofdrol speelt. Overigens is onduidelijk waarop Ghali zijn conclusies baseert, want tot op heden is geen opmerkelijke verslechtering in de veiligheidssituatie van het VN-personeel in Kroatië geconstateerd. Vermoedelijk hoopt Ghali met name met zijn waarschuwing de druk op Kroatië om met verlenging van het mandaat akkoord te gaan, op te voeren.

Overigens heeft de Kroatische VN-ambassadeur Nobile inmiddels het reeds bekende Kroatische standpunt onderstreept: Kroatië zal slechts instemmen met verlenging van het mandaat voor één maand en op voorwaarde dat de VN zich actief zal gaan inzetten om de bepalingen van het VN-vredesplan voor Kroatië desnoods gewapenderhand af te dwingen. In dit verband wees Nobile erop dat de aanwezigheid van UNPROFOR de status quo in Kroatië bestendigt en de Servische aanvallen op Kroatische kuststeden niet weet te verhinderen.

Internationale vredesinspanningen

Bij de VN-mensenrechtenconferentie in Wenen is een resolutie aanvaard die oproept tot het opheffen van het embargo op wapenaankopen door de Bosnische rege-

ring, en de recente internationale vredesinspanningen veroordeelt omdat dezen de belangen van de Bosnische Moslims veronachtzamen. Tot deze resolutie was opgeroepen door de landen van de Organisatie van de Islamitische Conferentie, die uit onvrede met de genoemde vredesinspanningen verdere voortgang in "Wenen" dreigde te blokkeren. De EG-landen en de VS hebben zich van stemming onthouden.

Zowel een woordvoerder van de Arabische Liga als de Egyptische minister van Buitenlandse Zaken hebben naar aanleiding van de recente Amerikaanse beschieting van Bagdad hun teleurstelling uitgesproken dat de VS niet een soortgelijke vastberadenheid hebben betoond tegen de Bosnische Serviërs. Ondanks alle verbale steun voor de Bosnische Moslims is er echter in islamitische landen nauwelijks sprake van een streven naar zelfstandige, d.w.z. niet door de Veiligheidsraad gesanctioneerde, militaire actie ten gunste van de Bosnische Moslims. Daarentegen zullen deze landen naar verwachting wel politiek-propagandistische munt proberen te slaan uit het in hun ogen nalatige optreden van het Westen.

De radicale Bosnische vice-president Ganic heeft in een recent interview gewaarschuwd dat een opdeling van Bosnië-Herzegovina langs de door Servië en Kroatië nagestreefde lijnen tot gevolg zal hebben dat vooral Europa zal worden geconfronteerd met een toenemende terroristische dreiging van verontwaardigde Bosnische Moslims. Een dergelijk gevaar is inderdaad niet denkbeeldig, omdat de Bosnische Moslims zich teleurgesteld voelen in de in hun ogen tekortschietende reactie van het (Westerse) buitenland op de Servische agressie in de republiek.

Servië/Montenegro

Vorige week is een opvolger benoemd voor de vorige maand door het parlement ontslagen federale president Cosic. Het betreft de voorzitter van het Servische parlement, Lilic, een lid van de Socialistische Partij van de Servische president Milosevic. De politieke ervaring van Lilic is beperkt; vooralsnog wordt ervan uitgegaan dat hij zich zal manifesteren als een volgeling van de politieke lijn van Milosevic. Diens Montenegrijnse ambtgenoot Bulatovic heeft gesteld dat van Lilic een meer gematigde koers mag worden verwacht dan van zijn voorganger. Onduidelijk is wat Bulatovic hiermee op het oog had, omdat Cosic weliswaar Servisch-nationalistische sympathieën had, maar geen radicale politiek voerde.

De leider van de radicaal-nationalistische Servische Radicale Partij (SRS), Seselj, heeft zijn ongenoegen uitgesproken over het functioneren van de huidige federale en Servische regeringen. Hij stelde deze verantwoordelijk voor het diplomatieke isolement van het land en de economische crisis. Hij zei de betreffende regeringen tot september a.s. de tijd te geven om veranderingen door te voeren. Zoals bekend zijn de regerende socialisten in zowel het federale als het Servische parlement afhankelijk van gedoogsteun van de SRS. De ontwikkelingen met betrekking tot het (ondanks druk van Servische zijde) door de Bosnische Serviërs verworpen Vance/Owenplan hadden reeds aanleiding gegeven tot wrijvingen tussen beide (informele) coalitiepartners. De uitspraken van Seselj wijzen erop dat de SRS voortzetting van steun aan de socialistische regeringen afhankelijk stelt van aanpassingen van het beleid in nationalistische zin.

Vorige week hebben tenminste twaalf vrachtwagens uit de Krajina en één uit de Bosnisch-Servische gebieden lading ingenomen bij een munitiedepot van het "Joegoslavische" leger. Dit vormt het eerste bewijs van militaire bevoorrading vanuit "Joegoslavië" voor de Serviërs elders, sinds het Servische bewind vorige maand formeel alle militaire bijstand aan de Bosnische Serviërs opschortte in verband met hun weigering het Vance/Owenplan te aanvaarden. Mogelijk zien "Joegoslavische" militaire kringen in het feit dat dit plan inmiddels van de baan is, een aanleiding de militaire steun aan hun Bosnische volksgenoten in ieder geval clandestien te hervatten.

Macedonië

Griekenland en Macedonië zijn door een commissie van de Veiligheidsraad veroordeeld in verband met vastgestelde stelselmatige schendingen van de internationale embargo-maatregelen tegen "Joegoslavië". Op 14 juni alleen al zouden meer dan 100 vrachtwagens via Macedonië naar Servië zijn gereden. In dit verband werd door de VN gedreigd met sancties tegen de genoemde landen als deze situatie niet wordt gewijzigd. Dit vormt met name een bedreigende situatie voor Macedonië, dat zoals bekend een zware economische crisis doormaakt en bovendien in economisch opzicht nog sterk gebonden is aan Servië. Daardoor ontbeert het zowel de middelen als de politieke impuls om strak de hand te houden aan het embargo. Anderzijds kan een voortzetting van de huidige situatie negatieve gevolgen hebben voor de positie van Macedonië in de VN. Zoals bekend is het land voorlopig toegelaten in afwachting van een definitief akkoord over de naamgeving van het land. Overigens onderstreept deze melding dat afdwinging van een sluitend sanctieregime tegen "Joegoslavië" nog steeds op grote problemen stuit.

Conclusie/voorzicht

Binnen de Bosnische Moslingemeenschap bestaat onenigheid over de te volgen koers nu Servië en Kroatië de Moslims hebben geconfronteerd met een plan voor feitelijke driedeling van Bosnië-Herzegovina. Hoewel een dergelijk streven haaks staat op de oorspronkelijk geformuleerde oorlogsdoelen van de Moslims, zijn sommigen van mening dat afwijzing van het voorstel hun internationale aanzien kan verslechteren en ertoe kan leiden dat de buurrepublieken Bosnië-Herzegovina onderling verdelen. Anderen bepleiten nauwere aansluiting bij met name islamitisch-fundamentalistische stromingen en zelfs een guerrilla-oorlog tegen de Kroatisch-Servische overheersing. De feitelijke opdeling van Bosnië-Herzegovina kan leiden tot terroristische aanslagen in met name Europa van de kant van te leurgestelde Bosnische Moslims, zo is van Moslim-zijde reeds te kennen gegeven.

Hoewel Servië en Kroatië kennelijk overeenstemming hebben bereikt over het principe van opdeling van Bosnië-Herzegovina, zijn er aanwijzingen van onenigheid over het verloop van de scheidslijnen tussen hun gebieden. Wrijvingen tussen de voormalige tegenstanders blijven dan ook tot de mogelijkheden behoren.

Morgen loopt het mandaat van UNPROFOR in Kroatië af. De Kroatische regering stemt in beginsel in met een verlenging met een maand, maar eist van de VN actieve stappen om het vredesplan desnoods met geweld op te leggen. De VN betonen zich bereid tot een verlenging met drie maanden, maar op voorwaarde dat aanzienlijke vooruitgang wordt geboekt bij de onderhandelingen tussen Serviërs en Kroaten. Vooralsnog is een verlenging met één maand het meest waarschijnlijke, maar er zijn geen indicaties dat de VN zal instemmen met de Kroatische voorwaarden.

In het noorden van Bosnië-Herzegovina zijn Moslim-eenheden waargenomen in het bezit van een gasmasker. In het verleden hadden Moslim-autoriteiten herhaaldelijk met "chemische of ecologische" oorlog gedreigd. Er is echter geen reden om aan te nemen dat door inzet van dergelijke strijdmiddelen de militaire situatie in belangrijke mate kan worden beïnvloed. Anderzijds ontwikkelt de politieke situatie zich zodanig in het nadeel van de Moslims dat wanhoopsdaden, met inbegrip van inzet van bijvoorbeeld chloorgas, niet langer uit te sluiten zijn.

Griekenland en Macedonië zijn door een commissie van de Veiligheidsraad veroordeeld in verband met stelselmatige schendingen van de internationale embargo-maatregelen tegen "Joegoslavië". Deze melding onderstreept dat afdwinging van een sluitend sanctieregime tegen "Joegoslavië" nog steeds op grote problemen stuit.